

DOI: 10.32347/2076-815x.2024.87.157-166

УДК 712.4.017:7.045(510)

У Юелінь,

675691245qq.com, ORCID: 0009-0009-2450-642,

Київський національний університет будівництва і архітектури

СИМВОЛІЗМ КОЛЬОРУ В ТРАДИЦІЙНОМУ КИТАЙСЬКОМУ ЛАНДШАФТНОМУ ДИЗАЙНІ

Проаналізовано роль кольору і символіки кольорів в традиційній китайській архітектурі. Аргументовано, що в давньому Китаї колір був не лише засобом естетичної виразності об'єкту, а і виражав певний символізм і соціальний статус і власника об'єкту, і самого об'єкту. На прикладі найбільш поширеного в Китаї історичного архітектурного об'єкту – малого павільйону – проаналізовано принципи застосування кольорів і найбільш характерні варіанти колористики.

Ключові слова: символізм; кольори; Китай; ландшафтний дизайн; традиція.

Вступ.

Однією з особливостей традиційної китайської архітектури є її символізм, що зумовлювалося впливом на життя суспільства традиційних вірувань даосизму і конфуціанства та запозиченого з Індії буддизму. В будівлях різного функціонального призначення все було регламентованим і кожен елемент мав певний зміст. Тут ми підходимо до іншої особливості традиційної китайської архітектури, а саме до її консерватизму, оскільки архітектурно-будівельні канони, прописані в законодавчих документах, не змінювалися століттями навіть при зміні династій. Від століття до століття зберігався принцип ієрархії в архітектурі, яка мала виражати статус власника.

Незмінним залишався і принцип підпорядкування будівлі, її розпланування і розташування елементів принципам фен-шуй. Архітектура доповнювалась нематеріальними видами мистецтва, що особливо помітно в садово-парковій архітектурі малих форм, коли історія павільйону оспівувалась поетичними рядками, павільйони прикрашались дерев'яними табличками з віршами і згадувались в літературних творах.

Говорячи про символізм давньої архітектури Китаю, не можна оминати і тему символізму поліхромії, оскільки, на відміну від європейської цивілізації, в Китаї поєднання кольорів визначалось не стільки естетичними властивостями або смаком архітектора чи замовника, скільки соціальним статусом об'єкта.

Унікальним є той факт, що вимога дотримання певного символізму в поліхромії зберігалася в усіх малих формах – павільйонах, незважаючи на їх розмаїття і на той факт, що павільйон став найпоширенішим типом будівлі Китаю.

Якщо порівняти між собою китайські павільйони і павільйони Японії, помітно, що китайські об'єкти більш яскраві і декоровані. Водночас саме китайська культура справила вплив на японську культуру доби Хейан (794-1185 рр.). Так, з Китаю в епоху Хейан були запозичені традиції перетворювати палаци на культурні і мистецькі осередки за участю кращих поетів і музикантів. В X ст. придворні вільно володіли як китайською мовою, так і знаннями китайської поезії і культури. Освіта для дітей японських аристократів також передбачала вивчення китайської класичної літератури, праць китайських істориків і класиків конфуціанства, підлітки мали вміти писати вірші, грати на музичних інструментах і володіти мистецтвом розписів ширм і віял. Втім, вплив Китаю на культуру Японії завершився в X столітті, далі був процес трьохсотрічної ізоляції Японії від світу, що призвело до розбіжностей між китайською і японською культурою. Китайська архітектура продовжувала розвиватись в напрямку поліхромії, деталізації, декорування аж до надмірності, натомість ізоляція Японії виразилась в аскетизмі і стриманості архітектури, естетики за принципом «один стіл, один стілець, одна квітка». Такому аскетизму сприяли і школи – місцеві відгалуження буддизму.

На відміну від Японії, Китай ніколи не був ізолюваним від світу і його архітектура і мистецтво формувались як у взаємозв'язку різних регіонів, так і під іноземними впливами, особливо якщо до влади приходили не місцеві династії (наприклад, маньчжурські династії Си Ся і Юань). Втім, навіть при владі чужоземних правителів місцеві традиції не зникали.

Таким чином, мета статті полягає в тому, аби проаналізувати принципи застосування кольорів в архітектурі малих форм і визначити найбільш поширені поєднання, що може бути застосоване в сучасному ландшафтному дизайні Китаю.

Завдання дослідження полягали в тому, аби проаналізувати колористику конкретних старовинних малих архітектурних форм і співставити, чи були особливості в поширенні певної колористики по регіонах.

Для вирішення завдань дослідження були використані такі загальнонаукові методи, як метод статистичного аналізу (для переліку давніх малих архітектурних форм – павільйонів), аналітичний метод (для визначення переліку кольорів, найбільш і найменш поширених поєднань в поліхромії) і метод системно-структурного аналізу (для порівняння елементів одного ієрархічного рівня) та метод порівняльного аналізу (для отримання висновків).

Специфіка теми дослідження зумовила вибір опрацьованої джерельної бази:

- джерела, присвячені традиційній ландшафтній архітектурі Китаю [2, 5-9,11-13];
- джерела, присвячені традиційній китайській поліхромії [1,3];
- джерела з реставраційної тематики [4,10].

Основна частина.

Як вже було зазначено вище, від династії до династії зберігались традиційні конструктивні схеми (доу-гун), в більшості регіонів поширились різноманітні модифікації дахів з угнутими кутами. Від об'єкту до об'єкту витримувалась і відповідність поліграфії, яка відрізнялась незвичною для ока європейця яскравістю кольорів. Існував і перелік найбільш поширених зображень, деякі з яких мали містичне значення. Назвемо перелік таких священних зображень:

- дракон – символ позитивного начала «ян», образ китайського народу, втілення стихії води, символічний образ імператора Китаю (тому зображенням драконів завжди прикрашали павільйони імператорських палаців);

- лев – уособлення справедливого правління;
- черепаха – символ Всесвіту;
- журавлі – символи успіху в усіх справах.

Символічні зображення і елементи будівель розфарбовувались відкритими яскравими кольорами, де імператорським кольором вважалися всі відтінки жовтого і золотого, тому він використовувався тільки в найбільш значних імператорських павільйонах, це стосувалося і використання жовтої черепиці для дахів. Зеленою черепицею вкривали дахи павільйонів членів імператорської родини. Крім цих кольорів, в павільйонах імператора і його родини застосовували чорний колір, під карнизні орнаменти фарбували синім, а опори-стовпи – червоним, який в Китаї символізує щастя.

В порівнянні з власне палацовими павільйонами, малі архітектурні форми не були такими яскравими через свою меншу значущість і менший розмір, натомість основна виразність визначалась не грандіозністю і помпезністю (як ансамбль Гугун в Пекіні), а витонченою формою з пропорційним співвідношенням частин і відповідністю оточуючому середовищу.

З метою отримання узагальнень було навмисно відібрано павільйони різного призначення в різних регіонах Китаю з єдиною вимогою – це мали бути лише малі форми (садові павільйони, поштові, храмові, пейзажні, на мостах, над джерелами, меморіальні, тощо).

Павільйони характеризувались по системі визначених показників, а саме складових елементів цілісної форми, оскільки визначалось, якими кольорами фарбували частини цілого. Такими показниками стали: дах (покрівля), елементи конструкцій (оскільки традиційно садові павільйони відкриті) і декор.

Перший загальний показник – це ступінь яскравості і поліхромності. Тут безумовно домінують павільйони, які належали імператору і його родині. Павільйони в приватних садах, при храмах, джерелах, на мостах, на озерах і в горах були більш стриманими по колористиці.

Дослідження поліхромії покрівлі в павільйонах різних регіонів Китаю довело, що певний символізм закладений лише в кольорах павільйонів імператора і його родини, де дахи з полив'яної черепиці жовті або зелені, натомість звичайні павільйони в приватних чи монастирських садах, на мостах чи в мальовничому краєвиді найчастіше мають сіро-коричневу, сіро-зелену, вохристо-зелену покрівлю.

Часто назва кольору у вірші давала назву всьому павільйону. В якості прикладу ми можемо згадати так званий Жадеїтовий павільйон в парку Бейхай, Пекін, в колишньому імператорському саду-парку. В одному з середньовічних віршів є поетичний рядок, де згадується назва «жадеїтовий зелений», за назвою дуже поширеного в Китаї мінералу з великою кількістю відтінків. В Жадеїтовому павільйоні заради відповідності назви «Жадеїтовий зелений» над входом вміщено табличку з назвою, а опори-стовпи пофарбовано не в традиційний червоний колір, а в зелений (рис.1).

Рис.1. Жадеїтовий павільйон. Загальний вигляд.

Режим доступу: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bixianting_Pavilion_in_Beihai_Park.jpg

Як до імператорського павільйону, Жадеїтовий павільйон нетиповий, більш простий за декоруванням і за поліхромією, де домінує світло-сірий колір, а вхід акцентовано двома темно-зеленими стовпами опор і стриманими смугами червоного кольору в огороженні і карнизі та синім кольором під карнизного орнаменту.

Втім, не завжди опори в малих павільйонах були червоного кольору. Попри те, що цей варіант є найбільш поширений, проте павільйони в південних регіонах Китаю часто мають коричневі стовпи, а на південному сході в провінції Фуцзянь наявність природного каменю спонукала робити кам'яні стовпи в павільйонах, що, відповідно, призводило до змін в колористиці. В цьому випадку можна говорити про прояви регіоналізму в поліхромії малих архітектурних форм.

Ще одним варіантом регіоналізму в поліхромії павільйонів є комбінування кам'яних і дерев'яних стовпів в кількох павільйонах провінції Анхой (павільйон Водних воріт в селищі Тангмо).

Якщо простежити статистику домінування кольорів покрівлі в різних регіонах Китаю, то складення списку об'єктів в різних провінціях довело домінування сірого та сіро-коричневого кольору черепичних покрівель. При цьому це притаманне павільйонах різного функціонального призначення (храмовим, меморіальним, навіть імператорським, озерним, гірським, на мостах, в садах).

Всі інші варіанти кольорового вирішення покрівель є менш поширеними.

Попри те, що зелений колір був традиційним кольором павільйонів, що належали принцам, сіро-зелені покрівлі не мали таких жорстких соціальних обмежень і могли застосовуватись як в імператорських палацових комплексах (Бронзовий павільйон в Літньому палаці в Пекіні) (рис.2), так і в звичайних павільйонах, як-то павільйон Тайюй в провінції Анхой чи павільйон Другої Весни під кебом в горах Хушань.

Крім сіро-зелених покрівель, могли застосовуватись і вохристо-зелені черепичні покрівлі. Такі павільйони могли бути імператорськими (Живописні павільйони в Літньому палаці в Пекіні) або іншого призначення – гірські павільйони, пейзажні, меморіальні, поодинокі (Чесний Весняний Павільйон в Меморіальному храмі Баогон) або групові (павільйони в горах Шичжун).

Попри те, що жовтий колір традиційно вважався приналежністю імператора (павільйон Сонгсю в Імператорському палаці в Пекіні), відомі приклади жовтих покрівель не-імператорських павільйонів (павільйон Середини озера на курорті в горах Ченде).

Хоча більш типовим було влаштування однокольорової покрівлі павільйонів, проте відомі приклади поєднання кількох контрастних кольорів. В

якості прикладів варто назвати жовто-сині покрівлі павільйонів Шуангуан в Храмі Неба в Пекіні, хоча цей приклад поодинокий і нетиповий.

Рис.2. Бронзовий павільйон. Загальний вигляд.

Режим доступу: <https://x.com/tongbingxue/status/1491667336536866817/photo/2>

Як вже було вказано вище, наступним елементом, який вкривався певним кольором, були опорні стовпи, як правило, дерев'яні, червоного кольору. Водночас, ми навели і інші приклади, коли опори могли бути зеленими чи взагалі кам'яними або поєднувати в одній будівлі кам'яні і дерев'яні опори. Крім цього, відомі приклади, коли дерев'яні стовпи були білими, жовтуватими чи вохристими, коричневими, або навіть пофарбованими кількома кольорами.

Якщо скласти статистику поширення опор певного кольору, то все-таки найбільш поширеним в пофарбуванні залишається червоний колір, за ним по поширенню йде коричневий колір, а інші варіанти – білий, сірий, зелений, жовтий і вохристий відмічені в поодиноких прикладах.

Висновки.

Оскільки тип малої архітектурної форми – павільйону став найбільш поширеним типом будівлі в Китаї, до того ж багатофункціональної, враховуючи кількість різновидів павільйонів, проаналізувати всі давні

павільйони досить важко в межах одного дослідження, однак на прикладах відібраних найбільш значущих павільйонів можна визначити найбільш поширені варіанти поліхромії і певні регіональні прийоми.

Особливості поліхромії малих архітектурних форм-павільйонів зводяться до наступного.

1. Кольоровість павільйонів в імператорських палацах і стриманість інших павільйонів, незалежно від функції і регіону. Це ж стосується і декорування. В імператорських павільйонах колір і декор виражали статус Сина Неба.

2. Традиційна кольорова гама звичайних павільйонів досить стримана, з темним однокольоровим дахом і контрастними опорами відкритого червоного кольору.

Кольором вкривались і окремі елементи, зокрема, конструктивні елементи доу-гун (балки, кронштейни, крокви) прикрашались пофарбованим декором з використанням червоного, синього і зеленого кольорів в якості основних і жовтого, чорного і білого як додаткових. Типовим прийомом розпису є орнамент з хризантем на червоному тлі, орнамент із зображенням гілок сосни, чергування вставок між доу-гун у вигляді гілок хризантем з поєднанням червоного, синього і зеленого кольорів. В якості специфічних капітелей стовпів були складні кронштейни, які також декорувались витим орнаментом із золотою окантовкою на червоному полі.

Список джерел

1. Krupa Michał, Ding Y., Tovbych V., Gnatiuk L. (2020) Sakralność, mitologizm i realizm. Malarstwo ścienne dynastii Han i jej wpływ na dalszy rozwój chińskiej sztuki i architektury, "Wiadomości Konserwatorskie – Journal of Heritage Conservation", no 63, pp.116-124.
2. Orlenko M., Ivashko Y., Chang P., Ding Y., Krupa M., Kuśnierz K., Sandu I.G. (2021). The Specificity of the Restoration and Monument Protective Measures for the Preservation of Historical Chinese Gardens, "International Journal of Conservation Science", vol. 12, is. 3, pp. 1003-1026.
3. Ding Y., Sandu I. G. (2021) *Genesis of Images and Technique of Ancient Chinese Wall Painting*, "International Journal of Conservation Science", vol. 12, is. 4, pp. 1309-1326.
4. Gryglewski P., Ivashko Y., Chernyshev D., Chang P., Dmytrenko A. (2020) Art as a message realized through various means of artistic expression, "Art Inquiry. Recherches sur les arts", vol. XXII, pp. 57-88.
5. Ivashko Y., Kuśnierz-Krupa D., Chang P. (2019) History of origin and development, compositional and morphological features of park pavilions in ancient China, "Landscape Architecture and Art", vol.15, no15, pp. 75-82.
6. Ivashko Y., Kuzmenko T., Li S., Chang P. (2020) The influence of the natural environment on the transformation of architectural style, "Landscape architecture and Art", vol. 15, no. 15, pp.101-108.
7. Ivashko Y., Chang P., Zueva P., Ding Y., Kuzmenko T. (2021) Continuity of traditions and innovation in modern landscape design in China, "Landscape architecture and Art", vol. 18, no. 18, pp. 94-103.

8. Ivashko Y., Chang P. (2020) Modern “Chinese-Style” Arbours: Image Authenticity or Distortion? [in:] *Defining the architectural space. The truth and lie of architecture*, Cracow, pp. 19-31.
9. Ivashko Y., Chang P., Dmytrenko A., Kozłowski T., Mykhailovskyi D. (2021) Influence of structural schemes on the shaping of historical wooden buildings: On the examples of traditional chinese pavilions, pavilions of the chinoiserie style and ukrainian wooden churches | Wpływ układów konstrukcyjnych na kształtowanie zabytkowych obiektów drewnianych na przykładzie tradycyjnych pawilonów chińskich, pawilonów w stylu chinoiserie oraz ukraińskich kościołów drewnianych, “Wiadomości Konserwatorskie - Journal of Heritage Conservation”, no 67, pp. 49-60.
10. Orlenko M., Ivashko Y. (2019) The concept of art and works of art in the theory of art and in the restoration industry, “Art Inquiry. Recherches sur les arts”, vol. XXI, pp.171-190.
11. Orlenko M., Dyomin M., Ivashko Y., Dmytrenko A., Chang P. (2020) Rational and aesthetic principles of form-making in traditional Chinese architecture as the basis of restoration activities, “International Journal of Conservation Science”, vol. 11, iss. 2, pp. 499-512.
12. Orlenko M., Ivashko Y., Chang P., Ding Y., Krupa M., Kuśnierz K., Sandu I. G. (2021) The Specificity of the Restoration and Monument Protective Measures for the Preservation of Historical Chinese Gardens, “International Journal of Conservation Science”, vol. 12, is. 3, pp. 1003-1026.
13. Żychowska M., Ivashko Y., Chang P., Dmytrenko A., Kulichenko N., Zhang X. M. (2021) *The influence of traditional Chinese landscape architecture on the image of small architectural forms in Europe*, “Landscape Architecture and Art”, vol. 18, no 18, pp. 59-68.

Post-Doctoral student **Wu Yueling**,
Kyiv National University of Construction and Architecture.

COLOUR SYMBOLISM IN TRADITIONAL CHINESE LANDSCAPE DESIGN

The article analyzes the role of colour and colour symbolism in traditional Chinese architecture. It is argued that in ancient China, color was not only a means of aesthetic expressiveness of the object but also expressed a certain symbolism and social status of both the owner of the object and the object itself. Using the example of China's most common historical architectural object—a small pavilion—the principles of using colours and the most characteristic variants of colouristics are analyzed.

One of features of traditional China architecture is it's symbolism, that was predetermined by influence on life of society of traditional beliefs. In building of the different functional setting all was regulated and every element had certain maintenance. Here we go near other feature of traditional China architecture, namely to it's conservatism, as the architectonically-building canons prescribed in legislative documents did not change centuries even at the change of dynasties. From century to century principle of hierarchy in architecture, that had to express status of proprietor, was kept. Unchanging was remained by principle of submission to building, it's planning and location of elements to principles of feng-shui. Architecture was

complemented by the non-material types of art, that especially notably in landscape-gardening of small forms, when history of pavilion was glorified by poetic lines, pavilions adorned oneself wooden tables with verses

Speaking about symbolism of old architecture of China, it is impossible to go round the theme of symbolism of polichromy, as, unlike European civilization, in China combination of colors was determined by not so much aesthetic properties or by taste of architect or customer, but more social status of object. Unique is circumstance that the requirement of observance of certain symbolism in polichromy was kept in all small forms - pavilions, without regard to their variety and on circumstance that a pavilion became the most widespread type of building of China.

Symbolic images and elements of building were painted by open bright colours, where emperor's color all tints were considered yellow and gold, that is why he was used only in the most considerable emperor's pavilions, it touched and the use of yellow tile for roofs. Covered the roofs of pavilions of emperor's family members a green tile. Except these colors, in the pavilions of emperor and his family applied a black, under cornice decorative patterns dyed blue, and supports-posts - red that in China symbolizes happiness. As compared to own palace pavilions, small architectural forms were not such bright through the less meaningfulness and less size, but basic expressiveness was determined by not grandiosity and pomposity (as an ensemble of Gugong in Beijing), but by the refined form with proportional correlation of parts and accordance to surrounding environment.

Keywords: symbolism; colour; China; landscape design; tradition.

REFERENCES

1. Krupa Michał, Ding Y., Tovbych V., Gnatiuk L. (2020) Sakralność, mitologizm i realizm. Malarstwo ścienne dynastii Han i jej wpływ na dalszy rozwój chińskiej sztuki i architektury, “Wiadomości Konserwatorskie – Journal of Heritage Conservation”, no 63, pp.116-124. {In Polish and in English}
2. Orlenko M., Ivashko Y., Chang P., Ding Y., Krupa M., Kuśnierz K/, Sandu I.G. (2021). The Specificity of the Restoration and Monument Protective Measures for the Preservation of Historical Chinese Gardens, “International Journal of Conservation Science”, vol. 12, is. 3, pp. 1003-1026. {In English}
3. Ding Y., Sandu I. G. (2021) *Genesis of Images and Technique of Ancient Chinese Wall Painting*, “International Journal of Conservation Science”, vol. 12, is. 4, pp. 1309-1326. {In English}
4. Gryglewski P., Ivashko Y., Chernyshev D., Chang P., Dmytrenko A. (2020) Art as a message realized through various means of artistic expression, “Art Inquiry. Recherches sur les arts”, vol. XXII, pp. 57-88. {In English}

5. Ivashko Y., Kuśnierz-Krupa D., Chang P. (2019) History of origin and development, compositional and morphological features of park pavilions in ancient China, "Landscape Architecture and Art", vol.15, no15, pp. 75-82. {In English}

6. Ivashko Y., Kuzmenko T., Li S., Chang P. (2020) The influence of the natural environment on the transformation of architectural style, "Landscape architecture and Art", vol. 15, no. 15, pp.101-108. {In English}

7. Ivashko Y., Chang P., Zueva P., Ding Y., Kuzmenko T. (2021) Continuity of traditions and innovation in modern landscape design in China, "Landscape architecture and Art", vol. 18, no. 18, pp. 94-103. {In English}

8. Ivashko Y., Chang P. (2020) Modern "Chinese-Style" Arbours: Image Authenticity or Distortion? [in:] Defining the architectural space. The truth and lie of architecture, Cracow, pp. 19-31. {In English}

9. Ivashko Y., Chang P., Dmytrenko A., Kozłowski T., Mykhailovskyi D. (2021) Influence of structural schemes on the shaping of historical wooden buildings: On the examples of traditional chinese pavilions, pavilions of the chinoiserie style and ukrainian wooden churches | Wpływ układów konstrukcyjnych na kształtowanie zabytkowych obiektów drewnianych na przykładzie tradycyjnych pawilonów chińskich, pawilonów w stylu chinoiserie oraz ukraińskich kościołów drewnianych, "Wiadomości Konserwatorskie – Journal of Heritage Conservation", no 67, pp. 49-60. {In Polish and in English}

10. Orlenko M., Ivashko Y. (2019) The concept of art and works of art in the theory of art and in the restoration industry, "Art Inquiry. Recherches sur les arts", vol. XXI, pp.171-190. {In English}

11. Orlenko M., Dyomin M., Ivashko Y., Dmytrenko A., Chang P. (2020) Rational and aesthetic principles of form-making in traditional Chinese architecture as the basis of restoration activities, "International Journal of Conservation Science", vol. 11, iss. 2, pp. 499-512. {In English}

12. Orlenko M., Ivashko Y., Chang P., Ding Y., Krupa M., Kuśnierz K., Sandu I. G. (2021) The Specificity of the Restoration and Monument Protective Measures for the Preservation of Historical Chinese Gardens, "International Journal of Conservation Science", vol. 12, is. 3, pp. 1003-1026. {In English}

13. Żychowska M., Ivashko Y., Chang P., Dmytrenko A., Kulichenko N., Zhang X. M. (2021) *The influence of traditional Chinese landscape architecture on the image of small architectural forms in Europe*, "Landscape Architecture and Art", vol. 18, no 18, pp. 59-68. {In English}